

TWEE OUD-VOORZITTERS EN EEN NIEUWE

De VON, een terugblik

Guus de Bakker

Onlangs is de derde VON-voorzitter geïnstalleerd: Hans Verweij, 29 jaar, docent taalbeheersing aan een nieuwe lerarenopleiding, d' Witte Leli te Amsterdam. Hij volgt Koos Hennephof op, die vier jaar geleden het voorzitterschap overnam van Steven ten Brinke die in 1969 het initiatief nam tot oprichting van de VON.

Sinds 1969 is er heel wat gebeurd. Voor een beginnende club was de VON tamelijk ambitieus. Zo stelde zij o.a. de volgende punten aan de orde:

- alle leraren zijn leraren moedertaal en moeten derhalve lid van de VON kunnen worden
- leerplanontwikkeling is vooral een zaak van de basis.

Nu, achteraf bezien, blijkt de VON heel wat van haar idealen bereikt te hebben:

- De VON heeft inmiddels circa 4500 leden uit alle takken van het onderwijs. De aandacht die de Landelijke Werkgroep (LWG) heeft besteed aan het begrip 'latitudinaliteit' heeft er zelfs toe geleid dat inmiddels ook andere leraren dan moedertaalleraren (biologen, wiskundigen etc) lid van de VON zijn geworden.
- Er zijn zes voortreffelijke VON-congressen geweest, waarmee bewezen is dat het begrip 'leerplanontwikkeling aan de basis' geen loze kreet is. Ook andere aan de basis ontstane VON-groepen hebben dat waargemaakt, zoals de kwikgroepen, de regionale groepen, Interkom en Grammaticom.

De VON heeft in de Nederlandse onderwijswereld haar plaats veroverd met een - in vergelijking met de meeste andere onderwijsclubs - opmerkelijk beleid. Dat is niet alleen opgemerkt gebleven in kringen van het moedertaalonderwijs. Professor Willem Brandenburg, hoogleraar in de onderwijskunde te Groningen, kon middels een interview in *Vrij Nederland* in 1971 zijn cynisch beeld over het Nederlandse onderwijs een beetje opvrolijken door over de VON op te merken dat deze vereniging de enige vereniging is waarin hij nog vertrouwen heeft, gezien haar doelstelling onderwijsgeevenden van kleuteronderwijs tot en met universiteit te willen verenigen.

Wat de VON betekend heeft als ideeënbank voor moedertaalleraren wordt vooral duidelijk gemaakt door de selectie van artikelen uit Moer die in 'Het Beste uit Moer' te lezen zijn. Moedertaal, zo laat deze uitgave overduidelijk zien, is een complexe zaak, maar waarover desalniettemin op rationele en gevoelige manier geschreven kan worden. 'Het Beste uit Moer' is voor de nieuwe voorzitter Hans Verweij het beste relatiegeschenk, de handzaamste - meer dan andere VON-produkten - terugblik van de korte VON-geschiedenis.

Bij gelegenheid van de installatie van de derde VON-voorzitter wordt even een pas op de plaats gemaakt: met de twee oud-voorzitters en met de nieuwe voorzitter wordt even teruggeblikt op zeven jaren VON en wordt een blik in de toekomst geworpen.

De VON, een andere koers en heeft ze veel bereikt?

Koos: In de eerste plaats zou ik willen opmerken dat de verenigingsstructuur hechter is geworden na de woelige creatieve beginjaren. Ten tweede: de VON heeft haar machtspeerstoot versterkt o.a. via de Commissie Modernisering Moedertaal (CMM) en via de examencommissie Nederlands Algemeen Voortgezet Onderwijs (A.V.O.). De VON participeert nu in overheidscommissies, wat vroeger nauwelijks of minder het geval was. Toen werd er bijna uitsluitend actie gevoerd vanuit de basis. Men aarzelde om zitting te nemen in overheidscommissies. Inmiddels is dat wel een minder problematische zaak geworden, dacht ik.

Steven: In de begintijd waren we inderdaad huiverig voor overheidsdingen. Ons ging het primair om wat je zou kunnen noemen het 'zelfbeschikkingsrecht' van de mensen aan de basis. Daarvoor was in onze begintijd nauwelijks erkenning. De VON heeft terecht gearzeld toe te treden tot de CMM, maar door haar voorwaarden te stellen is bijvoorbeeld bereikt dat de CMM openbaar is. Zij is de enige leerplancommissie waarvoor dat in die sterke mate geldt. Dat hebben we toch maar bereikt, want dat was best een grote stap voor het departement, die openbaarheid.

Hans: De VON blijft huiverig staan ten opzichte van leerplan-instellingen, want het principe van 'leerplan-ontwikkeling aan de basis' geldt nog onverkort. Daarom is er ook een CMM-volggroep die het doen en laten van de CMM voortdurend blijft volgen, en verslag doet aan de leden van de VON.

Maar de leden zijn er toch nauwelijks bij betrokken. Houdt het bestuur wel voldoende rekening met de basis?

Koos: Het samenspel tussen basis en overheid, tussen bestuur en leden is een leerproces. Dat kost jaren. Leraren beperken hun belangstelling hoofdzakelijk tot de klas. Je moet er van uit gaan dat niemand voor ene moeder geïnteresseerd is in overheidsdingen. Dat moet veranderen. En het bestuur moet dat veranderingsproces goed hanteren.

Steven: Trouwens, je moet ervan uit gaan dat je niet van alle VON-leden kunt verwachten dat ze de CMM op de lip zitten. De leden hebben vertrouwen in de volggroep. Zoiets geldt ook voor de ledenvergaderingen. De leden hebben vertrouwen in het huidige bestuur dat ze bekwaam vinden en hoeven dan niet zo nodig naar de ledenvergadering. De VON heeft bij haar leden een hoge graad van geloofwaardigheid.

Maar bij een goede onderwijsvereniging gaat het niet alleen om vertrouwen in het kader. De leden moeten zelf iets doen. Is dat in vergelijking met vroeger niet minder geworden?

Koos: Ik geloof dat een beetje een pas op de plaats wordt gemaakt. Kijk, de jaren '60 - en dat waren de jaren waarin de VON zich ontwikkelde - werden gekenmerkt door veel vernieuwingsbewegingen op politiek en maatschappelijk terrein. Die tijd is voorbij. Wat je wel merkt is, dat in deze periode van windstilte de VON-ideeën aanslaan. Dat merk je heel duidelijk in de CMM, waar de belangrijkste thema's die daar liggen in feite VON-thema's zijn. We zitten in de VON met de volgende tegenstellingen,

waardoor spanningen ontstaan. In de eerste plaats zijn er oude en nieuwe leden. Op ledenvergaderingen lukt het niet erg deze twee groepen bij elkaar te brengen. In de tweede plaats moeten we beter leren hanteren de tegenstelling tussen enerzijds creatieve ontwikkelingen met veel chaos en rotzooi en de behoefte aan zekerheid, rust en autoriteit. De derde tegenstelling heeft te maken met trekkende en volgende elementen. We moeten al die tegenstellingen beter leren hanteren.

Steven: Op ledenvergaderingen zou je dit probleem expliciet aan de orde moeten stellen. Als bestuur moet je je hulpeloos opstellen, maar dan moet je wel met problemen komen die ook echte problemen zijn.

Hans: En die hulpeloosheid is er gewoon. Bijvoorbeeld is er de kritiek van nieuwe leden uit het basisonderwijs. Zij zeggen dat de VON zich vooral richt op het voortgezet onderwijs. Nou, dan heb je die hulpeloosheid. Dan kun je aan de leden vragen om deel te nemen aan werkgroepen basisonderwijs. e.d., om mee te helpen de VON óók interessant te maken voor de basisschool. Zonder de hulp van basisschool-leraren zelf lukt dat eenvoudig niet. Hetzelfde geldt ook voor het l.b.o. We zullen onze macht moeten consolideren, die hebben we verworven, maar aan de andere kant moeten we ervoor zorgen dat de VON creatief blijft.

Steven: Je hulpeloosheid toon je als bestuur ook door de leden het probleem voor te leggen: hoe betrekken we de leden meer bij de vereniging?

Zijn jullie niet wat optimistisch? Zeven jaar geleden geloofden veel mensen in onderwijsverandering, maar nu zijn ze gefrustreerd.

Steven: Dat zie ik niet zo. Er wordt bijvoorbeeld gezegd: 'Het Beste uit Moer, daar mogen we best trots op zijn.' Dat is geen kreet van een gefrustreerde. Maar goed we moeten nu wel eens om ons heen kijken. De vereniging staat als een dijk overeind; nu moeten we ons heroriënteren.

Maar er gebeuren zo weinig activiteiten aan de basis

Koos: Ik ben er toch ook niet zo somber over. Het is erg moeilijk om dat precies waar te maken, maar de VON-ideeën functioneren beslist in de klas.

Steven: Dat geloof ik ook. Neem nu 'Het Beste uit Moer'. Er moet alweer een tweede oplage komen van vijfduizend. Ook Interkom slaat erg aan. Toch geen kleine dingen allemaal. Maar we moeten het probleem niet bagatelliseren. Vooral moeten we ervoor zorgen dat de consumenten in het basis- en kleuteronderwijs en in het l.b.o. meer aan hun trekken komen.

Hans: Die functie voor de mensen in de praktijk moeten we blijven vervullen. Daarom is een congres ook zo belangrijk. Je hoort daar de werkelijke problemen. Bijvoorbeeld het probleem van de pas afgestudeerde leraar die onder druk van zijn collega's toch spelling moet gaan geven. Kijk, hoe help je zo iemand nou? Daar wil ik voor werken. We zullen ook de al jarenlang bekende thema's als 'creatief schrijven' moeten laten terugkomen. Zo bereiken we ook de groep nieuwe leden die nog niet vertrouwd is met deze onderwerpen. Maar we moeten ook verder komen. We zullen inderdaad de leraren en leraressen bij kleuter- en basisonderwijs en l.b.o. meer moeten benaderen.

De toekomst

Steven: We zouden studenten en eventueel leerlingen invloed moeten geven in de VON door bijvoorbeeld een paar aanstaande leraren of zelfs leerlingen van leerlingenorganisaties in het bestuur op te nemen.

Koos: Het idee ligt er ook nog steeds om iemand van de werkende jongeren in het bestuur te nemen. Hiermee haal je een andere wereld binnen; gaat het schoolmeesterachtige er een beetje af.

Steven: Maar het bestuur moet zo iemand erg goed opvangen en inwerken. Dat heeft voor het bestuur grote consequenties en ook voor de ledenvergadering.

Hans: Het idee om ons opener op te stellen kreeg al gestalte in de Landelijke Werkgroep. Daar zaten ook niet-Neerlandici in, die de Neerlandici geregeld mooi lik op stuk gaven. Dat is erg verfrissend. Ouderparticipatie? Dat zie ik niet zo. Hoe krijg je ouders zo gek? Wat hebben ouders aan de VON? Hun belang ligt bij de school waar hun kinderen leerling zijn, niet bij een landelijke vereniging voor één vak.

Steven: Dat moet je toch niet onderschatten. Op VON-congressen is wel gebleken dat mensen die elkaar ogenschijnlijk niets te zeggen hebben, elkaar juist erg hebben geïnspireerd.

Hans: Misschien is het wel nuttig om leerlingen bij de vereniging te betrekken, maar ook daarover heb ik mijn twijfels. Werkende jongeren en ouders, dat klinkt wel mooi, maar we hebben ze niets te bieden. Leraren in een ander vak bij de organisatie betrekken zou zinvol kunnen zijn i.v.m. de 'latitudinaliteit'. Maar je moet wel realistisch blijven met dit soort plannen. We moeten al moeite genoeg doen om één leraar uit het l.b.o. in het bestuur te krijgen.

De VON en ontscholing

Steven: Ontscholing is nooit een VON-thema geworden. Zou niet zo gek zijn, daar mee te werken.

Koos: Noem het liever vermaatschappelijking. Dat wordt trouwens wel in de beleidsnota genoemd.

Hans: We moeten niet teveel thema's tegelijk aanpakken, dan vertellen we ons. Bovendien is 'ontscholing' voor veel leraren een abstract en onwerkelijk probleem. We zitten nu met het thema 'emancipatorisch moedertaalonderwijs', dat in de beleidsnota wordt genoemd. Daar hebben we al een flinke kluif aan.

Koos: Met zo'n thema als 'vermaatschappelijking' moet je niet het veld in. Dat is een thema van de avant-garde. Het moet wel op tijd doorgespeeld worden naar het veld.

Steven: Ik geloof dat er in de vereniging een teneur is naar minder speelsheid. Maar er zijn erge goede dingen. 'Moer' blijft aanwezig met scherpe artikelen en blijft daardoor de spits afbijten. We praten nu met een wel wat grote matheid over de VON. Zo moet Hans toch echt niet beginnen. De VON doet zeer goede dingen; ze is springlevend.

Hans: Kijk Steven, jij eindigde vier jaar geleden als positieve afsluiter. Ik begin liever als beginnende ontevredene.

Moer

Hans: Ik vind het erg moeilijk daar iets over te zeggen. Het MOER-beleid wordt gemaakt door de redactie, niet door het bestuur. Moer moet net als het bestuur de longitudinaliteit beter trachten uit te voeren. Moer moet ook maar eens een vreemde in de redactie nemen. Ze zouden het eens met een responsgroep moeten proberen.

Koos: Moer moet de spanningen in de vereniging weerspiegelen. Oude rotten en volslagen nieuwe leden moeten erin schrijven. Moer moet bezonnen artikelen geven, maar ook avant-gardistische. Het mag best allemaal een beetje chaotisch zijn.

Steven: Interviews lijken me erg goed over hoe iemand het doet in de praktijk. Zo krijg je ook kleuterleidsters aan het woord.

Interkom

Koos: Interkom was mij tot op zekere hoogte een doorn in het oog. Het is rotzooierig, mist structuur en systematiek. Het bestaan ervan heeft me altijd moeite gekost, maar zo'n groep die het maakt, moet je natuurlijk nooit aan banden willen leggen. Dan laat je juist zien dat je spanningen binnen de vereniging niet aan kan. Je zou ook iets meer moeten doen met dat element in de vereniging door bijvoorbeeld een extra Moer-nummer aan Interkom te wijden.

Steven: Ik vind het geweldig dat het er is. Het is een geweldig complement van de vereniging. Het zou erg jammer zijn, wanneer het zou verdwijnen.

Conferentie en actie

Hans: We proberen subsidie te krijgen voor een conferentie in 1977. We gaan voortaan tweejaarlijkse congressen organiseren. Daaraan gaan vooraf kleine één-thema-conferenties. De theorie van de kleine conferenties wordt daarna in de praktijk uitgetoetst en de resultaten worden gebruikt voor het grote congres. We zullen ook trachten het actiekarakter van het congres te behouden.

Koos: Met de conferenties moet je gewoon maar erg veel durven gokken; je moet de boel niet te geolied willen laten lopen.

Steven: Je moet een soort persoon als organisator zien te krijgen die je een kwetteraar zou kunnen noemen. De conferenties zouden georganiseerd moeten worden door mensen die het nog nooit hebben gedaan.

Koos: Ook al krijgen we geen subsidie, dan moet je toch doorgaan met de congressen.

Hans: (aarzelend) Ja, dat geloof ik ook wel.